

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Mertxe Altuna Iruretagoiena

*Lasarte-Oria,
Gipuzkoa
(1945)*

Aurkibidea

Biografia

Lasarte-Oriako erdigunean jaio zen Mertxe, elizaren ondoko etxean (garai hartan Hernaniri zegokion eremuan). Federico Galardiren etxebizitza zen izatez, baina familia errentan bizi zen bertan. Izeba Malenek eraikinaren azpian denda bat zuen, eta sarritan egon izan zen Mertxe han izebari laguntzen. Lau anai-arrebetan gazteena da bera. Bosgarren ahizpa bat ere jaio zen, baina meningitisak jota zendu zen jaio eta gutxira. Ama Aiakoa zuen, aita, "etxetxo", Albizturkoa. 7 urte zituenetik 14 urte bete arte joan zen Michelinek eliza atzean jarritako eskolara. Bai aitak eta bai bi anaiek Micheline bertan egiten zuten lan. Mertxe, ordea, 14 urtez ATC (Aplicaciones Técnicas del Caucho) fabrikako langile izan zen, goma mozten hasieran, bulegoko lanetan ondoren. Errekaldera ezkondu eta hiru seme-alaba izan zituen. Hamar urtez garbiketa-enpresa batean aritu zen, eta handik hartu zuen erretiroa.

Zintak

LAS-022

- **Proiektua:** Lasarte-Oriako Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lizeaga, Irati
- **Data:** 2019-09-27
- **Iraupena:** 92 min
- **Euskarria:** None
- **Kodifikatzailea:** Lizeaga, Irati

Pasarteak

1. Federico Galardirenean bizi ziren

- **Erref:** LAS-022/005
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:02:24. **Bukatu:** 00:03:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Federico Galardi zen etxearen jabea, eta Mertxe eta haren familia bertan bizi ziren, errentan. Ama Aiakoa zuen, aita Albizturtik oso goiz etorritakoa. 'Etxetxo' deitzen zioten aitari, haren baserriaren izenez.

2. 'La tienda de la Malen'

- **Erref:** LAS-022/007
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:04:16. **Bukatu:** 00:06:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

Malen zuen aitaren arreba zaharrena, eta denda bat zeukan hark, Mertxe eta familia bizi ziren eraikinaren azpian. Malen ere eraikin berean bizi zen. Ultramarinos bat zen denda, eta ospe handia zuen herrian.

3. Sei buru, nola kabitzen zineten?

- **Erref:** LAS-022/008
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:06:22. **Bukatu:** 00:08:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

4 anai-arrebak eta gurasoak bizi ziren etxean. Etxearen antolaketa.

4. Familia Michelingo langile

- **Erref:** LAS-022/009
- **Iraupena:** 0:01:57. **Hasi:** 00:08:15. **Bukatu:** 00:10:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:

Bordatzen ikastera joan zen Mertxe. Ondoren, Aplicaciones Tecnicas del Caucho (ATC) fabrikari hasi zen. Aitak Michelinen egiten zuen lan, gauez. Bi anaiek eta arrebak ere Michelinen egin zuten lan.

5. Zein zen Lasarteko langile-giroa?

- **Erref:** LAS-022/011

- **Iraupena:** 0:00:50. **Hasi:** 00:10:18. **Bukatu:** 00:11:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak

Laburpena:

Oso giro onean gogoratzen du lan-giroa Mertxek. Laguntza handia eskeintzen zioten langileek elkarri,

6. Michelingo eskola

- **Erref:** LAS-022/013
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:11:14. **Bukatu:** 00:12:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Elizaren atzean Michelinek eskola jarri zuen eta bertara jaoten zen Mertxe. 7-14 urte bitartean egon zen han. Dena abesten ikasten zuten, erdaraz.

7. "Euskara baserritarren kontua zen"

- **Erref:** LAS-022/014
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:12:53. **Bukatu:** 00:13:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Lasarten oso giro erdalduna zegoen, baserritar giroan eta etxean bakarrik hitz egiten zen euskaraz. Gurasoek euskaraz egiten zieten seme-alabei, baina seme-alabek erdaraz gurasoei.

8. Neska euskaldunak 'caseras'

- **Erref:** LAS-022/016
- **Iraupena:** 0:00:42. **Hasi:** 00:15:04. **Bukatu:** 00:15:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Mertxek gogoan du ez zela inon euskararik entzuten, ez elizan ez inon. Euskaraz egiten zutenak 'caseras' ziren.

9. Goikalekoak, erdigunekoak eta geltokikoak

- **Erref:** LAS-022/017
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:15:46. **Bukatu:** 00:17:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

Panpinekin ez zen jolasten Mertxe, batez ere kiroletan aritzea gustatzen zaitzaion. Neska-mutilak elkarrekin jolasten ziren elizaren atzean. Gazteak hiru taldetan banatzen ziren: goikalekoak, erdigunekoak eta geltoki ingurukoak.

10. Lasarte 5 udalen esku zegoen

- **Erref:** LAS-022/019
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:18:01. **Bukatu:** 00:19:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Herri-lurrak eta lur pribatuak

Laburpena:

Erdigunea Hernaniri zegokion, Goikale Urnietari... Usurbil, Andoain eta Donostiako lurrak ere bazeuden.

11. Denek ezagutzen zuten elkar

- **Erref:** LAS-022/021
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:19:08. **Bukatu:** 00:20:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Bizikletak eta motorrak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa

Laburpena:

Irratian bertan esaen zuten herriko zeinen urtebetetzea zen. Denek ezagutzen zuten elkar. Bizikleta bat zuten denentzat, Zubietakoak meza entzutera etortzean kentzen baitzieten.

12. Ahizpa meningitisaz hil

- **Erref:** LAS-022/023
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:22:38. **Bukatu:** 00:23:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Ahizpa zaharrago bat izan zuten gurasoek lehenengo, Mertxe. Bost urte zituela, tamales, meningitisaz gaixotu eta hil zen. Haren omenez du izena Mertxek.

13. Elizaren garrantzia

- **Erref:** LAS-022/025
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:24:03. **Bukatu:** 00:25:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Oso garrantzitsua zen orduan eliza eta erlijioa. Goizeko seietako mezara joaten ziren gurasoak, aita, lanetik itzultitakoan. Gurasoei lekua hartzera joaten ziren mezara.

14. Luistarren zinema

- **Erref:** LAS-022/027
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 00:26:15. **Bukatu:** 00:28:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Estazio kale inguruko etxe abtean Luistarrek zinema jartzen zuten, normalean, bakeradak.

15. Igandetako arropa

- **Erref:** LAS-022/028
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:28:04. **Bukatu:** 00:29:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Igandetarako arropa berezia zuten. Behin koxkortutakoan, galtzerdiak jartzen zituzten soinekoaren azpitik. Eguraldia asko aldatu da.

16. Hilotzaren gorputza ikustera

- **Erref:** LAS-022/031
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:31:29. **Bukatu:** 00:33:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:

Meningitisa gaixotasun ohikoa izan zen. Kutsakorra zen, eta hilotza ikusi zutenak eskolatik bota zituzten egun batean. Kaleko etxeetan ere izaten zuten hilotza etxean, jendea doluminak ematera juateko.

17. Lasarteko hiltegia

- **Erref:** LAS-022/032
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:33:10. **Bukatu:** 00:34:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

Askotan hiltegiara joaten ziren erre kara hondakinak nola botatzen zituzten ikustera.

18. Aberatsen artean hipodromora

- **Erref:** LAS-022/034
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:35:45. **Bukatu:** 00:37:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Aisia » Kirola » Beste kirol batzuk

Laburpena:

Mertxe txikia zela, hipodromoan sartzen zen lagunekin, zaldi-lasterketak ikustera. Jendea oso dotore jantzita joaten zen bertara, eta espektakulu hutsa zen haiei begira egotea lasartearrentzat. Zarauztik joaten zen jende asko. Señoriten eta txakurren lehiaketak ere baziren.

19. Anaiak caddie lanetan

- **Erref:** LAS-022/036
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 00:38:26. **Bukatu:** 00:40:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Aisia » Kirola » Beste kirol batzuk

Laburpena:

Aberats asko joaten ziren Lasarteko golf zelaira. Mertxeren bi anaiak joaten ziren caddie moduan lan egitera, soldatatik kanpo txanpon batzuk irabazteko.

20. Bordatzen ikastera estaziora

- **Erref:** LAS-022/038
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:43:49. **Bukatu:** 00:46:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:

Neska asko joaten ziren bordatzen ikastera. Oso garrantzitsua zen josten eta bordatzen jakitea, gero ezkontzarako apaingarriak egiteko. Zinta-karrerak.

21. Neska-mutilak erdaraz

- **Erref:** LAS-022/040
- **Iraupena:** 0:00:27. **Hasi:** 00:48:37. **Bukatu:** 00:49:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Bai neskek eta bai mutilek erdaraz hitz egiten zuten haien artean. Guraso zenbaitek egiten zuten euskaraz, eta baserritarrek ere bai, baina baserritik kalera jaistean, erdaraz.

22. San Pedroak Lasarten

- **Erref:** LAS-022/042
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:49:11. **Bukatu:** 00:51:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Euskal dantza, aizkolariak, harri-jasotzaileak, berbenak... 12etarako etxera joaten ziren normalean. Okendo plazan lasarten dantza egoten zen. Mutilek dantza egiteagatik ordaindu egin behar izaten zuten.

23. Emakumeak tabernetan sartzen al ziren?

- **Erref:** LAS-022/044
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:52:22. **Bukatu:** 00:53:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Neskak tabernetan sartzeari asko kostatu da herrian. Festetan, adibidez, dantza gaueko 12etarako bukatzen zen, eta tabernara joan ordez, baratzetan lapurtzera joaten ziren entretenimendu gisa.

24. Nobio asko izatea, oso gaizki ikusirik

- **Erref:** LAS-022/046
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 00:54:13. **Bukatu:** 00:55:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Neskek askatasun gutxiago zuten mutilek baino. Gordeka ibili behar izaten zuten muxu emateko.

25. Ez zen politikaz hitz egiten

- **Erref:** LAS-022/048
- **Iraupena:** 0:00:39. **Hasi:** 00:57:42. **Bukatu:** 00:58:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Mertxe gerraostean jaio bazen ere, bazuen osaba bat preso egondakoa. Ez zen haren inguruan hitz egiten, ezta gerraz ere, 'tabu' bat zen.

26. Ama jan gabe gelditzen zen semeek jan zezaten

- **Erref:** LAS-022/050
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:58:38. **Bukatu:** 00:59:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Mertxek ez du goserik pasa, baina haren bi anaiek bai. Ama jan gabe gelditzen zen anaiari emateko. Babarrunak jaten zituzten egunero, baina igandetan garbantzua.

27. Etxera bakarrik itzultzeko beldurrik ez

- **Erref:** LAS-022/052
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 01:01:25. **Bukatu:** 01:03:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Neskak goizago joaten ziren etxera gauetan mutilak baino, baina beldurrik ez zuten izaten etxerako bueltan. Beste lasaitasun bat zegoen orduan.

28. ATCko langile

- **Erref:** LAS-022/053
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 01:03:09. **Bukatu:** 01:06:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak

Laburpena:

Hamasei urterekin ATCn hasi zen, eta hango langile izan zen 14 urtez. Hasiera batean goma mozten hasi zen, ondoren bulegoetan. Maketa bat egin zuen eskuz, hura nagusiak ikusi eta bulegora pasa zuen.

29. ATCn goma mozten

- **Erref:** LAS-022/055
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 01:07:43. **Bukatu:** 01:09:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak

Laburpena:

Eskuz egiteko lana zen goma moztekoa. Zati guztiak pisatu egiten zituzten gero. Emakumeak ziren normalean lan hau egiten zutenak. Bi errelebo zituzten.

30. 200 baino langile gehiago ATCn

- **Erref:** LAS-022/057
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 01:10:17. **Bukatu:** 01:13:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak

Laburpena:

Langile mordoak egiten zuen ATCn lan. San Alberto egunean (kimikarien eguna) enpresak bazkaria ordaintzen zien langileei. Erreleboka egiten zuten lan goma mozten. Bi errelebo ziren, 4 neska guztira. Zenbait gizonak gaez ere egiten zuten lan.

31. Soldaten igoera eskatzeko greba

- **Erref:** LAS-022/058
- **Iraupena:** 0:01:23. **Hasi:** 01:13:22. **Bukatu:** 01:14:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak

Laburpena:

Grebak normalean soldata igotzeko eta konbenioa zehazteko egiten zen. Askotan greba egin eta aspertuta egoten ziren zer egin jakin gabe. CCOO eta UGT ziren sindikatu nagusiak

32. Hilerokoa 'tabu'

- **Erref:** LAS-022/060
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 01:17:20. **Bukatu:** 01:18:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Sexua

Laburpena:

Ez zen gaiaz hitz egiten hasiera batean, mutilekin gutxiago. Enpresako erizainarengana joaten ziren hilerokoa jaitsi eta zer jarri ez zutenean. Toaila moduko batzuk erabiltzen ziren.

33. Saki-baloiko jokalaria I

- **Erref:** LAS-022/062
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 01:19:04. **Bukatu:** 01:22:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak
- Aisia » Kirola » Beste kirol batzuk

Laburpena:

Enpresek euren arteko futbol lehiaketak antolatu zituzten, ATCK barne. Horrela, Mertxe saski-bakoi taldean sartu zen beste hainbat neskekin batera. Eskola nazionalean bertan egiten zuten entrenamendua.

34. Saki-baloiko jokalaria II

- **Erref:** LAS-022/063
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 01:22:06. **Bukatu:** 01:25:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak
- Aisia » Kirola » Beste kirol batzuk

Laburpena:

ATC enpresa ordezkatzan zuen saski-baloia taldeak. Entrenatzaile eta guzti zuten, bekokorra zena. Gipuzkoako txapeldunak izatera iritsi ziren.

35. Botoi tailer mordoa Lasarten

- **Erref:** LAS-022/065
- **Iraupena:** 0:00:57. **Hasi:** 01:26:39. **Bukatu:** 01:27:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak

Laburpena:

Mertxek gogoan du txikia zenean botoi tailer mordoa zegoela Lasarten. Lantegien aldetik, Michelin, Luzuriaga eta Abrasivas.

36. Zer da euskara zuretzat?

- **Erref:** LAS-022/067
- **Iraupena:** 0:00:45. **Hasi:** 01:28:49. **Bukatu:** 01:29:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararekiko sentimendua

Laburpena:

Erdaraz egiteko ohitura alde batera utzi eta euskarari eutsi dio Mertxek berriro. Oso garrantzitsua da orain euskara beretzat.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-06-13

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com